

De heidekoe terug in Nederlandse natuurgebieden

De heidekoe verdween halverwege de vorige eeuw uit het Nederlandse landschap. Het ras was hier uitgestorven. In Denemarken was van dit veeslag nog wel een aantal dieren te vinden. In 2007 werden heidekoeien door de bioloog van Het Geldersch Landschap en Kastelen aangekocht. Met deze dieren zette hij een eigen fokprogramma op. De nakomelingen van deze heidekoeien vonden hun weg naar andere heidegebieden.

Negen van de in Gelderland geboren heidekoetjes werden door 'Stichting Schaapskudde Stroomdal' aangekocht. Samen met een kudde schapen begrazen ze 600 hectare natuurgebied van Staatsbosbeheer in Midden-Drenthe.

De heidekoe

In zijn boek *Het Rundvee* uit 1865 beschrijft Hengeveld nog het veeslag Heidekoeien, ook wel Heisnikken genoemd. Het zijn kleine, schrale koetjes die op de heidevelden grazen. Maar in de loop van de vorige eeuw

zijn deze dieren uit Nederland verdwenen. Alleen in Jutland (Denemarken) is dit type rund nog bewaard gebleven. Toen de laatste dieren van dat ras ook daar van de hand gedaan dreigden te worden, heeft het Geldersch Landschap en Kastelen zes kleine zwartbonte echte heiderunderen en zes bonte koeien van het iets grotere graslandtype aangekocht en een succesvol fokprogramma opgezet. Het doel was de heidekoe weer terug te brengen naar de heidegebieden van Gelderland. Door middel van kruisingen tussen beide typen werd geprobeerd de kleine bonte heidekoetjes, die vroeger op de Veluwe voorkwamen, terug te fokken.

Roodbont heidevee

Leen de Vos

De heidekoe in Drenthe

Herder Roelof Brandsma trekt dagelijks als vrijwilliger met zijn kudde schapen en de heidekoetjes door de Drentse natuurgebieden. De dieren zijn eigendom van het Stichtingbestuur, waarvan Roelof ook deel uitmaakt. De kudde schapen omvat ruim 250 ooiën en de nodige rammen. De ene helft bestaat uit de sobere Drentse heideschapen en de andere helft uit Schoonebeeker schapen, de min of meer luxe dieren die wat hogere eisen stellen. Niet alle ooiën worden jaarlijks gedekt. Met de niet gedekte dieren kunnen ze jaarrond de natuurterreinen van Staatsbosbeheer begrazen, waarmee ze een begrazingsovereenkomst hebben.

Vervanger Schotse hooglanders

Volgens Roelof is Staatsbosbeheer blij met de heidekoetjes. Ze zochten een vervanger

Leen de Vos

Zwartbonte heidekoe

voor de Schotse hooglanders omdat deze uit de kluiten gewassen dieren de jeneverbosstruiken kapot schuren en met hun grote hoorns in de recreatiegebieden veel mensen afschrikken. Men zocht dus naar een alternatief voor de jaarrond-begrazing. De heidekoetjes zien er minder bedreigend uit en zijn sober en sterk. Ze kunnen net als de Schotse runderen het hele jaar door buiten lopen. Zelfs het afkalven gebeurt buiten in de natuurgebieden. De koetjes hebben in combinatie met de schapen een ideaal graaspatroon. Door hun verschillend eetgedrag vullen ze elkaar goed aan. Schapen vreten, al lopende, de toppen van de begroeiing. En koeien plukken al grazend van links naar rechts alles kaal. Ze trekken alles mee. Ook het harde en taaie pitgras. Ze hebben een rustiger graasgedrag.

De Drentse kudde

Stichting Schaapskudde Stroomdal in Drenthe ging ook fokken met de negen dieren die ze aankocht van het Gelders Landschap. Heidekoetjes zijn sobere die-

ren en gedijen goed op schrale graslanden en heidevelden. De dieren van Stichting Schaapskudde Stroomdal zijn er in drie kleurslagen: zwart, rood en vaalbonte. De kudde telt inmiddels zeven volwassen koeien (hopelijk ook drachtig), een pink en twee kalveren, die deze winter zijn geboren. Dat was overigens een uniek gebeuren, want sinds ruim een halve eeuw zijn er op het Drentse land geen kalveren van de heidekoetjes meer geboren. Daarnaast zijn er nog drie volwassen stieren en twee eenjarige stiertjes.

Met de drie volwassen stieren benut Roelof de mogelijkheid om drie foklijnen op te zetten, noodzakelijk bij een zo kleine populatie. De drie fokstieren zijn raszuiver, maar een rasvereniging is er nog niet. De stieren komen tegenwoordig vanaf 15 november bij de koeien. Vanaf die tijd lopen de koeien van de omliggende veehouders niet meer in de wei. Zo worden de stieren niet meer in de verleiding gebracht om op bezoek te gaan bij de dames aan de andere kant van de afrastering (zoals eerder gebeurde). De kalveren blijven zes maanden bij de moeder. Daarna worden ze vier weken van de moeder gescheiden gehouden. Na die vier weken komen de vaarskalveren weer terug bij de kudde en de stierkalveren gaan dan naar een stierweide.

Jutland, leverancier van vee

In de 18e eeuw werd Nederland in drie perioden geteisterd door de veepest. Dit nam zulke dramatische vormen aan dat duizenden dieren het leven lieten. Om de veestapel, waarvan soms maar een derde overbleef, weer op peil te brengen kocht men massaal vee uit het buitenland aan, vooral het kleine zwartbonte vee uit Jut-

Roelof Brandsma

Herder Roelof Brandsma is 31 jaar bij het kadaster in Zeeland werkzaam geweest. Daarna heeft hij veertien jaar als beroepsherder op de Veluwe gewerkt. Met een kudde Veluwse schapen trok hij de Loenermark over. Later kwamen daar de heidekoetjes bij.

Sinds drie jaar hoedt hij als vrijwilliger de dieren van de Stichting Schaapskudde Stroomdal. Daarnaast is hij ook nog vrijwilliger bij het Drents landschap. Nog alle dagen geniet hij van de dieren en de schitterende omgeving van het kenmerkende Essenlandschap in het midden van Drenthe.

Herder Roelof Brandsma met een van de heidekoetjes

Leen de Vos

land. In het boek *Tegenwoordige Staat van Friesland* wordt aan het eind van de 18e eeuw al beschreven dat het verwonderlijk was dat men al na twee generaties uit het kleine Jutlandse vee koeien wist te fokken met de uitstekende eigenschappen van het vroegere Nederlandse vee. Of om in Roelofs woorden te zeggen: 'Uit dit koetje voor de keuterboer is door gericht fokken uiteindelijk wel de Friese koe ontstaan.' ●